

СМ 201

РЕТОРИКА

Приета: прот. № 6 от 25.02.2005 г., актуализирана с прот.№14/07.03.2016 г.

Лектор: Доц.д-р Мариана Лазарова

АНОТАЦИЯ

Реторическият курс включва текст и контекст (лингвистични, паралингвистични и екстралингвистични средства), затова се изучава: речево общуване, кинесика и проксемика; особености на композицията, видове аргументи, типични логически грешки, уловки и техники при водене на спор; основни изисквания към културата на спора; усвояване на правила за създаване на положителен комуникационен климат; особености на монологичните и диалогичните форми.

ОСНОВНИ ЦЕЛИ

Цел на курса по "Реторика" е да даде възможност за формиране на собствен речев имидж чрез овладяване на изкуството за водене на диалог и чрез добиване на умения за убеждаващо говорене. Лекционните теми и семинарните занятия са организирани така, че да помогнат на изучаващите дисциплината "Реторика" по-точно да представят мислите си, за разсъждават проблемно, да печелят спорове, да успяват в преговори, да изграждат правилно поведение пред аудитория, да овладеят различни техники, с които да повишат дискуссионната си култура.

ПРЕДПОСТАВКИ

С дисциплината се слага начало в овладяването на реторически умения за убеждаващо говорене, затова няма изисквания за входни връзки с други учебни курсове.

СТАТУТ И СТРУКТУРА

специалност	статут	Кредити	редовно обучение				задочно обучение			
			л	с	у	общ	л	с	у	общ
Връзки с обществеността	Задължителна	6	30	30		60	15	15	30	
Журналистика	Задължителна	6	30	30		60	15	15	30	
Обществени комуникации и социална психология	Задължителна	6	30	30		60	15	15	30	
Право	Избираема	3	30	15		45	15	15	30	
Журналистика и връзки с обществеността	Задължителна	6	30	30		60	15	15	30	

СЪДЪРЖАНИЕ НА КУРСА

ЛЕКЦИИ

Тема 1. Реториката като социално явление

Същност на реториката и на реторическия дискурс. Основни реторически принципи. Функции на красноречието и нагласи на автора.

Тема 2. Възникване и развитие на ораторското изкуство

В древна Гърция – Сократ, Платон, Аристотел, Демостен. В древен Рим – Цицерон, Квинтилиан.

Тема 3. Видове красноречие

Политическо красноречие, съдебно красноречие, педагогическо красноречие, богословско-църковно красноречие, военно красноречие, социално-битово красноречие, социално-икономическо (търговско) красноречие.

Тема 4. Словесното общуване – единствената чисто човешка сфера на обитаване

Етапи на речево общуване. Основни принципи на речева комуникация. Монологични и диалогични форми на речево общуване.

Тема 5. Подготовка за публично изказване

Реторически навици и умения. Преодоляване на “сценичната треска” и на чувството за неувереност. Етапи в подготовката на речта. Видове подготовка.

Тема 6. Композиция на публичното изказване

Композиция на речта. Планът – основа на композицията. Съставни елементи на композицията. Методи за представяне на материала. Композиционни недостатъци.

Тема 7. Оратор и аудитория

Контакт с аудиторията. Десет заповеди за успешно публично изказване. Основни правила за общуване със средствата за масова комуникация при интервю.

Тема 8. Майсторството да се спори

Характеристика на понятията спор, полемика, диспут, дискусия, дебат. Основни изисквания към културата на спора. Логико-психологически и етико-естетически характеристики на спора. Сократов маниер на спор (майевтика). Типове събеседници/ опоненти.

Тема 9. Аргументация в спора

Същност на аргументите. Видове. Основни изисквания към аргументацията. Основни логически грешки.

Тема 10. Опровергаване на позициите на опонента

Уловки в спор. Техники при водене на спор и преговори.

Тема 11. Въпроси и отговори

Класификация на видовете въпроси. Видове отговори.

Тема 12. Психологически принципи за оказване на влияние

Принцип на контраста. Принцип на взаимния обмен. Принцип на социалното доказателство. Принцип на благоразположеност. Принцип на авторитета.

Тема 13. Основни характеристики на деловото общуване

Регламентираност. Ролево амплоа. Отношение към използваните езикови изразни средства. Отговорност на участниците към резултатите от процеса.

СЕМИНАРНИ УПРАЖНЕНИЯ

Тема 1. Тълкуване на значения на думи; работа със синоними; резюме на текст; формулиране на теза и написване на текст по зададена тема.

Тема 2. Тълкуване; синоними; конспект на текст; упражнения върху правоговор (ударение на дума); формулиране на тема и собствена теза по опорни текстове.

Тема 3. Редактиране на синтактични и стилистични грешки, водещи до амфиболия; аргументиране на теза с подтези.

Тема 4. Тълкуване на значение на думи и словосъчетания; работа върху видове аргументи и оценяване на тяхната доказателствена стойност; композиране на текст.

Тема 5. Работа с устойчиви словосъчетания; редактиране; дискусия по тема.

Тема 6. Формулиране на тези по дадени теми; дискусия по тема.

Тема 7. Тълкуване на значението на ключови думи в тема и теза; разсъждаване в духа на диалектичката триада теза-антитеза-синтез; дискусия по тема.

САМОСТОЯТЕЛНА РАБОТА

За всеки семинар на студентите предварително се поставя задача според посоченото в учебната програма за семинарите. Конкретизират се темите. Изисква се писмена разработка и подготовка за устно представяне на текста. Писмените разработки се събират, проверяват и оценяват. Дава се възможност на студентите да видят проверените работи, но те не им се връщат. Коментира се начинът на устното представяне, работи се върху композицията на текста и характера на аргументите в защита на тезата.

МЕТОДИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

Текущите оценки от минимум четири семинарни упражнения дават 30% от общата оценка. Останалите 70% се формират от изпит. Изпитът е писмен (2 часа), двукомпонентен: първият компонент е императивен и включва един теоретичен въпрос; вторият компонент е алтернативен, т.е. на студентите се предлага да изберат една от дадени три дискусийни теми, да формулират и да аргументират теза. Дискусийните теми и темите за разсъждение тип реторически дискурс са дадени в конспекта. Оценяват се езиковата култура и реторическите умения: грамотно писане, способност за формулиране на теза и за доказването ѝ с убедителни аргументи, умение за синтезирано представяне на социално перспективно решение на базата на приведените аргументи и контрааргументи.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Аристотел, 1999: Тофика. С.
2. Александрова Донка, 2008: Основи на реториката. София, УИ „Св. Кл. Охридски”
3. Александрова Донка, 2006: Метаморфози на реториката през XIX век. София, УИ „Св. Кл. Охридски”
4. Бовоа Жан-Леон, Жул Робер-Венсан, 2008: Кратко ръководство по манипулация. София, изд. „Колибри”

5. Ван Емерен Франс, Гротендорст Роб, 2009: Как да печелим дебати. София, УИ „Св. Кл. Охридски”
6. Ведър Й., 2000: Реторика и ораторско изкуство. С.
7. Гандапас Радислас, 2010: Камасутра за оратора. Изд. Асеновци.
8. Еберлинг Петер, 2002: Реторика. Пътят към успеха. С.
9. Ефтимова Андреана, 2010: Невербалната комуникация: медии и медиатори. София, изд. Сиела.
10. Жул Робер-Венсан, Бовоа Жан-Леон, 2008: Кратко ръководство по манипулация в услуга на почтените хора. Изд. ИК Колибри.
11. Как да манипулираме хората. Техники за манипулации и защита от тях. 2007 г. Изд. СофтПрес ООД
12. Канфора Лучано, 2005: Критика на демократическата реторика. София, изд. Изток-Запад, Факел
13. Квинтилиан, 1982: Обучението на оратора. С.
14. Киршнер Й., 1995: Манипулирайте, но правилно. С.
15. Кръстев Бранимир, 2006: Популярна реторика. Най-важното за хубавото говорене. Сафия, УИ „Св. Кл. Охридски”
16. Колинс Дейл, 2011: Голямата промяна. София, София, изд. Изток-Запад
17. Лазарова М., 2006: Съвременен български език. Самоучител по правопис. Бургас, АПН.
18. Лазарова М., 2006: Реторика. Теория и практика на убеждаващото говорене. Бургас, АПН.
19. Лакани Дейв, 2008: Убеждаване. Изкуството да постигаме това, което искаме. Изд. Анихра – София
20. Мавродиева Ив., 2010: Виртуална реторика. София, УИ „Св. Кл. Охридски”
21. Мавродиева Ив., 2010: Христоматия по парламентарна реторика. София, УИ „Св. Кл. Охридски”
22. Начев Йордан, 2009: Общуването. Как да влияем на другите. Изд. Сиела. София
23. Нови изследвания по реторика. Съставител Л. Методиева. УИ „Св. Кл. Охридски”. 2010 г.
24. Платон, 1982: Диалози. С.
25. Радева Виржиния, 2006: Реторика и аргументация. София, УИ „Св. Кл. Охридски”
26. Руменчев В., 2006: Невербална комуникация в публичната реч и деловото общуване. С., УИ „Св. Кл. Охридски”
27. Хоган Кевин, Спийкман Джеймс, 2008: Скритото убеждаване. Психологически тактики и трикове за влияние върху подсъзнанието на другите. Изд. СофтПрес.
28. Цицерон Марк Тулий, 1992: За оратора. С.

СМ 201

РЕТОРИКА

Лектор: доц.д-р Мариана Лазарова

I. ТЕОРЕТИЧНИ ВЪПРОСИ

1. Реториката като социално явление

Същност на реториката и на реторическия дискурс. Основни реторически принципи. Функции на красноречието и нагласи на автора.

2. Възникване и развитие на ораторското изкуство

В древна Гърция – Сократ, Платон, Аристотел, Демостен. В древен Рим – Цицерон, Квинтилиан.

3. Видове красноречие

Политическо красноречие, съдебно красноречие, педагогическо красноречие, богословско-църковно красноречие, военно красноречие, социално-битово красноречие, социално-икономическо (търговско) красноречие.

4. Словесното общуване – единствената чисто човешка сфера на обитаване

Етапи на речево общуване. Основни принципи на речева комуникация. Монологични и диалогични форми на речево общуване.

5. Подготовка за публично изказване

Реторически навици и умения. Преодоляване на “сценичната треска” и на чувството за неувереност. Етапи в подготовката на речта. Видове подготовка.

6. Композиция на публичното изказване

Композиция на речта. Планът – основа на композицията. Съставни елементи на композицията. Методи за представяне на материала. Композиционни недостатъци.

7. Оратор и аудитория Контакт с аудиторията. Десет заповеди за успешно публично изказване. Основни правила за общуване със средствата за масова комуникация при интервю.

8. Майсторството да се спори

Характеристика на понятията спор, полемика, диспут, дискусия, дебат. Основни изисквания към културата на спора. Логико-психологически и етико-естетически характеристики на спора. Сократов маниер на спор (майевтика). Типове събеседници/ опоненти.

9. Аргументация в спора Същност на аргументите. Видове. Основни изисквания към аргументацията. Основни логически грешки.

10. Опровергаване на позициите на опонента

Уловки в спор. Техники при водене на спор и преговори.

11. Въпроси и отговори

Класификация на видовете въпроси. Видове отговори.

12. Психологически принципи за оказване на влияние

Принцип на контраста. Принцип на взаимния обмен. Принцип на социалното доказателство. Принцип на благоразположеност. Принцип на авторитета.

13. Основни характеристики на деловото общуване

Регламентираност. Ролево амплоа. Отношение към използваните езикови изразни средства. Отговорност на участниците към резултатите от процеса.

II ДИСКУСИОННИ ТЕМИ И ТЕМИ ЗА РАЗСЪЖДЕНИЕ ТИП РЕТОРИЧЕСКИ ДИСКУРС

A. ДИСКУСИОННИ ТЕМИ

Тема I: От какво трябва да се освободим днес?

- Тези:
1. Няма от какво да се освобождаваме – свободни сме.
  2. Свободата ни е в излишък, нужна ни е отговорност.
  3. Трябва да се освободим от властта на по-силните.
  4. Трябва да се освободим от съмненията, от безверието, от комплексите си.
  5. Свободата е илюзия – всички сме впримчени в една голяма манипулация.
  6. Свободата е пълна липса на ангажименти.
  7. Свободата е красива дума, измислена, за да оправдае безсмислието на живота.
  8. Трябва да се освободим от съвестта си и всичко ще е лесно.
  9. Свободата е илюзия, от която всеки има нужда.

Тема II: Моят дом е моята крепост

- Тези:
1. Домът и семейството са най-важната опора.
  2. Домът и семейството ме ограничават.
  3. Чувствам се най-добре сред широкия свят – пътят е моят дом.
  4. Какъв ти дом – само скандали!
  5. Добре е, че предците ми са натрупали нещо – ще има с какво да си поживея.
  6. Обичам своя дом, грижа се за него, пазя го. Отговорен съм и за наследниците си.
  7. Добре е, че имам братя и сестри. Ще има на кого да разчитам в трудни моменти.
  8. Жалко е, че имам братя и сестри – ще се налага да делия с тях.
  9. Свой своего не храни, но тежко му, който го няма.
  10. Къща можеш да си купиш, дом – не.

Тема III: Защо са ни закони?

- Тези:
1. За да има ред.
  2. Не са необходими закони, ограничават свободата.
  3. За да могат чрез законите определени хора да властват над другите.
  4. Законите не създават ред, а илюзия за ред.
  5. Законите са създадени, за да се нарушават – само така обществото ще се усъвършенства.
  6. Закони не ни трябва – необходим ни е морал.
  7. Законът е врата в полето – само глупакът ще заобиколи, за да мине през нея.

Тема IV: За какво сме слепи днес?

- Тези:
1. Не сме слепи – можем да видим всичко. Пресата, телевизията, интернет са допълнителните ни сетива, с които надничаме из цял свят.
  2. Прекалената информация ни ослепява – не можем да я осмислим и да я почувстваме.

3. Слепотата ни е морална – изгубили сме пътя към истинските стойности.
4. Предразсъдъците ни ослепяват.
5. Послушанието ни ослепява. Загубили сме търсаческия си дух.
6. Ослепява ни самочувствието ни.
7. Ако можем да видим и да разберем хората около себе си, значи не сме слепи.

Тема V: Медът и жилото на Европа

- Тези:
1. Всичко европейско е хубаво, у нас е пълна бъркотия.
  2. Трябва да запазим самобитността си и да не позволим да не превърнат в марионетки на глобализацията.
  3. Какво ще ѝ гледаме на Европа – хора, къщи, салтанати.
  4. Там и само там ще успеем/ ще успеем.
  5. Трябва да вземем всичко хубаво от европейския живот и за го пренесем у нас, без да се страхуваме, че ще загубим самобитността си.
  6. Ония балами плачат да им организираме някоя далавера.
  7. Европейците искат да ни превърнат в задния си двор.
  8. Докога ще го решаваме този пусти европейски въпрос?! Ние сме дали немалко неща на Европа!

Тема VI: Чувството за мисия

- Тези:
1. Всеки трябва да съзнава своята житейска мисия. Само тогава животът има смисъл.
  2. Само героите и светците имат мисия. Аз не съм нито едното, нито другото.
  3. Пътят от месианството до лудостта е много кратък.
  4. Повечето хора предпочитат друг да ги води.
  5. Мисията е свързана със страдание, а аз не искам да страдам.
  6. Страданието е житейската цена на вярата и на познанието, а вярата и познанието са най-ценните неща.
  7. Моята мисия ме сближава с другите.
  8. Мисията ще ме отдалечи от приятелите, ще попречи на нормалните ми контакти.
  9. Приемам каквато и да е мисия, стига да ми осигури пари и слава.

Б. ТЕМИ ЗА РАЗСЪЖДЕНИЕ ТИП РЕТОРИЧЕСКИ ДИСКУРС

1. Съхранената идентичност – основа за силна общност
2. Целта оправдава (ли) средствата
3. Трудностите на свободата и уютът на робството
4. Кръстопътят на избора
5. Силният е винаги прав (Правото на силния и силата на правия)
6. Власт над хората се добива, като им се служи
7. Липсата на нещастие щастие ли е?
8. Ако всичко е справедливо, храбростта е излишна
9. Страхът ражда богове
10. За всичко се плаща (най-евтино е, ако може да се плати с пари)
11. Свободата не е анархия
12. Несправедливостта някъде е опасност за справедливостта навсякъде

13. Удобното убива необходимото
14. Красотата ще спаси света
15. Трябва ли да се узакони проституцията?
16. Уместно ли е да се легализира дрогата?
17. Смъртното наказание – за или против
18. За или против необходимостта от имуществен ценз при кандидатиране за депутат

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Аристотел, 1999: Топика. С.
2. Александрова Донка, 2008: Основи на реториката. София, УИ „Св. Кл. Охридски”
3. Александрова Донка, 2006: Метаморфози на реториката през XIX век. София, УИ „Св. Кл. Охридски”
4. Бовоа Жан-Леон, Жул Робер-Венсан, 2008: Кратко ръководство по манипулация. София, изд. „Колибри”
5. Ван Емерен Франс, Гротендорст Роб, 2009: Как да печелим дебати. София, УИ „Св. Кл. Охридски”
6. Ведър Й., 2000: Реторика и ораторско изкуство. С.
7. Гандапас Радислас, 2010: Камасутра за оратора. Изд. Асеновци.
8. Еберлинг Петер, 2002: Реторика. Пътят към успеха. С.
9. Ефтимова Андреана, 2010: Невербалната комуникация: медии и медиатори. София, изд. Сиела.
10. Жул Робер-Венсан, Бовоа Жан-Леон, 2008: Кратко ръководство по манипулация в услуга на почтените хора. Изд. ИК Колибри.
11. Как да манипулираме хората. Техники за манипулации и защита от тях. 2007 г. Изд. СофтПрес ООД
12. Канфора Лучано, 2005: Критика на демократическата реторика. София, изд. Изток-Запад, Факел
13. Квинтилиан, 1982: Обучението на оратора. С.
14. Киришнер Й., 1995: Манипулирайте, но правилно. С.
15. Кръстев Бранимир, 2006: Популярна реторика. Най-важното за хубавото говорене. София, УИ „Св. Кл. Охридски”
16. Колинс Дейл, 2011: Голямата промяна. София, София, изд. Изток-Запад
17. Лазарова М., 2006: Съвременен български език. Самоучител по правопис. Бургас, АПН.
18. Лазарова М., 2006: Реторика. Теория и практика на убеждаващото говорене. Бургас, АПН.
19. Лакани Дейв, 2008: Убеждаване. Изкуството да постигаме това, което искаме. Изд. Анихра – София
20. Мавродиева Ив., 2010: Виртуална реторика. София, УИ „Св. Кл. Охридски”
21. Мавродиева Ив., 2010: Христоматия по парламентарна реторика. София, УИ „Св. Кл. Охридски”
22. Начев Йордан, 2009: Общуването. Как да влияем на другите. Изд. Сиела. София
23. Нови изследвания по реторика. Съставител Л. Методиева. УИ „Св. Кл. Охридски”. 2010 г.
24. Платон, 1982: Диалози. С.
25. Радева Виржиния, 2006: Реторика и аргументация. София, УИ „Св. Кл. Охридски”
26. Руменчев В., 2006: Невербална комуникация в публичната реч и деловото общуване. С., УИ „Св. Кл. Охридски”
27. Хоган Кевин, Спийкман Джеймс, 2008: Скритото убеждаване. Психологически тактики и трикове за влияние върху подсъзнанието на другите. Изд. СофтПрес.
28. Цицерон Марк Тулий, 1992: За оратора. С.

Abstract

A rhetoric discourse comprises a text and a context (linguistic, paralinguistic and extralinguistic means). That motivates its objective of study: speech communication, kinesics and proxemics, composition peculiarities, types of argumentation typical logical mistakes, tricks and techniques in disputes, fundamental requirements in dispute culture, mastering the rules of positive communication relationship, peculiarities of monologue and dialogue forms.